

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 7 november 2017

Mål nr

B 3130-17

PARTER

I

Klagande

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

Motparter

1. AB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat LF

2. RT

Ombud och offentlig försvarare: Advokat SDB

3. MAH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat UBK

II

Klagande

AB

Ombud och offentlig försvarare: Advokat LF

Motpart

Riksåklagaren

SAKEN

Grovt vapenbrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2017-06-02 i mål B 3434-17

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av AB i Högsta domstolen tillerkänns LF ersättning av allmänna medel med 25 410 kr, varav 18 788 kr avser arbete, 1 230 kr tidsspillan, 310 kr utlägg och 5 082 kr mervärdesskatt.

För försvaret av RT i Högsta domstolen tillerkänns SDB ersättning av allmänna medel med 16 925 kr, varav 13 420 kr avser arbete, 120 kr utlägg och 3 385 kr mervärdesskatt.

För försvaret av MAH i Högsta domstolen tillerkänns UBK ersättning av allmänna medel med 22 506 kr, varav 16 775 kr avser arbete, 1 230 kr tidsspillan och 4 501 kr mervärdesskatt.

Kostnaderna i Högsta domstolen för försvaret av de tilltalade ska staten svara för.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Riksåklagaren har yrkat att AB, RT och MAH ska dömas för synnerligen grovt vapenbrott och att straffet ska skärpas.

AB, RT och MAH har motsatt sig att yrkandena bifalls.

AB har yrkat att han ska frikännas från ansvar eller att påföljden i vart fall ska lindras.

Högsta domstolen har med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett angående gärningarna meddelat prövningstillstånd i fråga om rubricering och påföljd. Högsta domstolen har inte funnit skäl att meddela prövningstillstånd med anledning av ABs överklagande i skuldfrågan.

Riksåklagaren har motsatt sig ABs yrkande om påföljds lindring.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. I enlighet med hovrättens dom har AB, RT och MAH gjort sig skyldiga till vapenbrott genom att de tillsammans och i samförstånd uppsåtligt har innehaft fem helautomatiska automatkarbiner, fem magasin innehållande totalt 99 skarpa patroner samt ytterligare 280 skarpa patroner på allmän plats utan att ha rätt till det.
2. Av utredningen framgår att AB, RT och MAH färdades i taxi från Vårby Gård och att vapnen och ammunitionen förvarades i två sportväskor i bagageutrymmet på bilen. Taxin stoppades av polis i Bromma och de tilltalade greps. Automatkarbinerna undersöktes vid Nationellt forensiskt centrum och undersökningen visade att de var funktionsdugliga. Två av dem provsköts och

fungerade helt utan anmärkning. De övriga var kraftigt rostangripna och det fanns risk för pipsprängning om de brukades. Två av dem provsköts därför inte och den tredje testades med två skott i halvautomatläge.

3. De tilltalade har lämnat knapphändiga uppgifter om händelsen. De har alla hävdade att de inte kände till att det fanns vapen och ammunition i väskorna. AB och RT var 19 år vid brottstillfället och MAH var 17 år. De var tidigare ostraffade.

4. Tingsrätten dömde AB, RT och MAH för synnerligen grovt vapenbrott. Enligt tingsrätten motsvarade straffvärdet fängelse i tre år. Påföljden bestämdes med beaktande av de tilltalades ålder till fängelse i två år för AB och RT och till slutet ungdomsvård i åtta månader för MAH.

5. Hovrätten har funnit att brottet ska rubriceras som grovt vapenbrott och har bedömt att straffvärdet motsvarar fängelse i två år och sex månader. AB och RT har i hovrätten dömts till fängelse i ett år och åtta månader. MAH har dömts till slutet ungdomsvård i sex månader.

6. AB har i Högsta domstolen gjort gällande att han medverkat i mindre mån eftersom han inte har burit någon av väskorna till bilen och inte heller har varit i den lägenhet där vapnen och ammunitionen måste ha packats inför transporten.

7. Frågorna i målet är främst hur gärningarna ska rubriceras och hur påföljden ska bestämmas.

Lagregleringen

8. Enligt 9 kap. 1 § vapenlagen (1996:67) är det straffbelagt att uppsåtligt inneha ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller att överlåta eller låna ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet (vapenbrott).

Straffskalan är fängelse i högst två år. Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

9. I 9 kap. 1 a § finns bestämmelser om grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott. Straffskalan för grovt brott är fängelse i lägst ett och högst fyra år och för synnerligen grovt brott fängelse i lägst tre och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om

1. vapnet har innehafts på allmän plats eller på en annan plats där människor brukar samlas eller har samlats eller i ett fordon på en sådan plats,
2. vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet,
3. innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen, eller
4. gärningen annars har varit av särskilt farlig art.

Vid bedömningen av om brottet är synnerligen grovt ska det särskilt beaktas om innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett ett stort antal vapen.

10. Bestämmelserna i 9 kap. 1 och 1 a §§ vapenlagen avser uteslutande befattningsmed vapen som man inte har rätt att inneha eller överlåtelse och utlåning till någon som saknar sådan rätt. Otillåten hantering av vapen som man har rätt att inneha och andra överträdelser av föreskrifter i fråga om sådana vapen regleras i 9 kap. 1 b § samt 2 och 3 §§. Som exempel kan nämnas att otillåtet innehav på allmän plats beträffande vapen för vilka tillstånd finns bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 2 § första stycket g och 5 kap. 6 §).

Förändringar i lagstiftningen

11. Vapenlagstiftningen syftar bl.a. till att motverka att vapen kommer till brottslig användning. Redan i början av 1990-talet, när en särskild straffskala för grovt vapenbrott infördes, motiverades straffskärpningen med att användningen av skjutvapen vid våldsbrott hade ökat (se prop. 1992/93:141 s. 52).

12. Det finns nu indikationer på att vapen förekommer i allt större utsträckning i landet, särskilt i kriminella kretsar. Det framstår också som att benägenheten att använda vapen har ökat. Skjutningar och skjutvapen har på senare tid blivit allt vanligare, framförallt i de tre storstäderna. (Jfr SOU 2014:7 s. 47 f. och prop. 2013/14:226 s. 34.)

13. År 2012 infördes i lagtexten omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt. De omständigheter som då nämndes var om vapnet innehafts på vissa angivna platser, om vapnet varit av särskilt farlig beskaffenhet eller om befattningen avsett flera vapen. Avsikten var att vidga tillämpningsområdet för det grova brottet mot bakgrund av att vapen kommer till användning vid allvarliga våldsbrott. (Se prop. 2011/12:109 s. 16 ff. och s. 41 ff.)

14. Straffminimum för grovt vapenbrott höjdes år 2014 från sex månader till ett år. Samtidigt infördes ytterligare en omständighet som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett vapenbrott är grovt, nämligen om gärningen har varit av särskilt farlig art. Vidare infördes ett nytt brott, synnerligen grovt vapenbrott, som ska omfatta de grävsta gärningarna. Straffskalan för det nya brottet är fängelse i lägst tre och högst sex år. Syftet var att åstadkomma en generell skärpning av straffen för allvarliga vapenbrott. (Se prop. 2013/14:226 s. 33 ff.)

15. Regeringen har nyligen lagt fram en proposition med förslag till ytterligare ändringar i vapenlagen (prop. 2017/18:26). Det föreslås bl.a. att straffskalan för grovt vapenbrott ändras till fängelse i lägst två och högst fem år. Vidare föreslås att minimistraffet för det synnerligen grova brottet höjs från fängelse i tre år till fängelse i fyra år. Enligt propositionen är de föreslagna ändringarna i straffskalorna inte avsedda att påverka gränsdragningen mellan

de olika graderna av vapenbrott utan endast att höja straffnivån för de grövre formerna av vapenbrott generellt (a. prop. s. 24).

Gradindelning och straffvärde

16. Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde (29 kap. 1 § första stycket brottsbalken). Bestämmelsen ger uttryck för att straffvärdet utgör utgångspunkten för påföljdsbestämningen, att lika svåra brott ska ges lika stränga straff och att svårare brott ska straffas strängare än lindrigare brott.

17. Varje grad av ett i olika svårhetsgrader indelat brott är att se som en egen brottstyp. Det innebär, vilket återspeglas i 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken, att frågan om till vilken grad ett visst brott hör i princip måste avgöras innan den konkreta straffvärdebedömningen görs.

18. Det finns emellertid ett nära samband mellan frågan om till vilken grad ett visst brott hör och bedömningen av straffvärdet i det enskilda fallet. Det innebär att prövningen av brottets svårhetsgrad ofta görs parallellt med bedömningen av dess straffvärde, även om bedömningarna görs med tillämpning av delvis olika kriterier. En sådan prövningsordning har blivit allt mer tydlig under senare år och ligger i linje med att minimistraffet för en grövre grad av ett brott normalt utgör maximum vid straffmätning av den mindre grova formen av brottet (jfr NJA 2011 s. 89).

19. Införandet av ytterligare en ny grad, synnerligen grovt brott, för vissa gradindelade brott har accentuerat ett synsätt som innebär att den samlade straffskalan för grovt och synnerligen grovt brott utgör det ramverk inom vilket straffet bestäms (jfr prop. 2009/10:147 s. 40 f. och prop. 2017/18:26 s. 15).

Straffvärdebedömning vid vapenbrott

20. Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person (29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

21. Allmänt sett kan sägas att det finns skäl att se allvarligare på brott där skada har uppkommit eller konkret fara har förelegat än brott som bygger på en presumerad fara. Vapenbrottets konstruktion är sådan att det varken krävs att vapnet använts eller är avsett att användas för att den som befattar sig med vapnet ska kunna straffas. Någon fara eller skada i det enskilda fallet behöver alltså inte konstateras utan brottet bygger på en presumtion att hantering av vapen är farligt. Omständigheter som påverkar bedömningen av gärningens farlighet i det enskilda fallet kan dock påverka hur allvarligt brottet är. Det är då typiskt sett faktorer som påverkar risken för att människor kan komma till skada, t.ex. vilken typ av vapen det är fråga om eller om innehavet skett på allmän plats. (Jfr SOU 2014:7 s. 53 f.)

22. Ett enstaka vapenbrott kan avse befattningsmed ett stort antal vapen. Införandet av brottet synnerligen grovt vapenbrott med straffmaximum på sex års fängelse syftade till att skapa större utrymme att vid straffmätningen beakta allvaret hos brott som rör ett stort antal vapen. Det är också främst den omständigheten att ett brott rör ett stort antal vapen som kan motivera att brottet bedöms som synnerligen grovt. Straffminimum för det synnerligen grova vapenbrottet, tre års fängelse, är högre än minimistrafvet för många allvarliga våldsbrott (t.ex. grov misshandel och våldtäkt). När straffvärdet för sådana vapenbrott sätts i relation till andra brott har dock framhållits just att vapenbrottet är utformat så att ett brott kan avse många vapen och att det motiverar det höga minimistrafvet. Det synnerligen grova brottet ska omfatta

de mest straffvärda gärningarna som omfattas av det grova vapenbrottet. (Se prop. 2013/14:226 s. 36 och 48.)

Bedömningen i detta fall

23. AB, RT och MAH har innehaft helautomatiska automatkarbiner, magasin och skarpa patroner. Sådana vapen saknar i princip annat användningsområde än beskjutning mot människor och det får antas att de skulle komma till användning vid brottslig verksamhet. Det är fråga om vapen av särskilt farlig beskaffenhet. Vapnen, magasinerna och ammunitionen har innehafts på allmän plats och transporterats i en taxi i Stockholms förorter.

24. Dessa omständigheter gör att gärningarna är så allvarliga att det inte råder någon tvekan om att det är fråga om ett grovt brott. Det faktum att vapnen inte har varit laddade och att tre av automatkarbinerna har varit påtagligt angripna av rost påverkar inte den bedömningen.

25. Frågan är då om brottet, främst med hänsyn till antalet vapen, ska bedömas som synnerligen grovt. Det har rört sig om fem automatkarbiner med en stor mängd tillhörande ammunition. Rent språkligt kan det i många fall sättas i fråga om ett antal om fem kan anses vara ett stort antal. Uttrycket är dock vagt och det finns inte något som helt utesluter att fem, i det här sammanhanget, skulle kunna anses som ett stort antal.

26. Vid prövningen måste också behovet av en differentierad straffmätning inom ramen för den givna straffskalan beaktas. Vidare måste den prövning som görs skapa utrymme i den övre delen av straffskalan för fall som avser befattning med ett avsevärt mycket större antal vapen och då befattningen sker i sammanhang som är mer allvarliga. Det kan noteras att det tidigare nämnda förslaget till skärpning av minimistraffen för grovt och synnerligen grovt vapenbrott (se p. 15) inte minskar behovet av att förbehålla ett visst utrymme i straffskalan för de allra grävsta gärningarna.

27. Mot den nu angivna bakgrunden kan innehavet av de fem automatkarbinerna och ammunitionen – även med beaktande av övriga omständigheter – inte anses vara av sådant slag som faller under bestämmelsen om synnerligen grovt vapenbrott och som ska bestraffas med minst tre års fängelse.

28. Brottet ska alltså bedömas som grovt, och inte synnerligen grovt, vapenbrott.

Påföljd

29. De tilltalade har tillsammans och i samförstånd innehaft vapnen och alla har medverkat i samma mån. Med hänsyn till att det varit fråga om befattning med flera vapen av särskilt farlig beskaffenhet och tillhörande ammunition på allmän plats har gärningarna ett högt straffvärde. Brottens straffvärde motsvarar, som hovrätten funnit, fängelse i två år och sex månader.

30. Högsta domstolen gör inte heller någon annan bedömning än hovrätten när det gäller valet av påföljder, fängelsestraffens längd eller tiden för den slutna ungdomsvården. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Agneta Bäcklund (referent), Ingemar Persson (skiljaktig), Lars Edlund (skiljaktig) och Petter Asp
Föredragande justitiesekreterare: Lovisa Svenaeus

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2017-09-06

Mål nr
B 3130-17

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Ingemar Persson och Lars Edlund är skiljaktiga och anför.

Vi anser att de aktuella brotten bör bedömas som synnerligen grova vapenbrott och att Högsta domstolens domskäl ska ha följande lydelse från och med punkten 23.

Bedömningen i detta fall

23. AB, RT och MAH har innehaft fem helautomatiska automatkarbiner. Sådana vapen saknar i princip annat användningsområde än beskjutning mot människor. Det är fråga om vapen av särskilt farlig beskaffenhet. Med dessa utgångspunkter för bedömningen ligger redan antalet vapen nära den gräns där brottet måste anses som synnerligen grovt.

24. Vid prövningen måste också beaktas att innehavet inte bara avsåg vapnen utan även skarp ammunition i stor mängd. Vidare har vapnen och ammunitionen innehafts på allmän plats och transporterats i en taxi i Stockholms förorter. Det är uppenbart att vapnen efter fullbordad transport skulle kunna komma till användning i brottslig verksamhet. Visserligen har tre av automatkarbinerna varit angripna av rost. Av utredningen framgår dock att de mekaniskt sett var funktionsdugliga och att rostangreppen kunde behandlas genom relativt enkla åtgärder.

Dok.Id 141731

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

25. Bedömningen av brotten måste göras utifrån samtliga omständigheter och med utgångspunkt i den fara som typiskt sett är förenad med befattningen. Gärningarna måste därför anses vara av ett så allvarligt slag att de faller under bestämmelsen om synnerligen grovt vapenbrott.

Påföljd

26. Brottens straffvärde motsvarar fängelse i tre år. Med hänsyn till de tilltalades ålder vid tidpunkten för brotten ska påföljderna – som tingsrätten funnit – bestämmas till fängelse två år för AB och RT samt sluten ungdomsvård åtta månader för MAH.